

IN GESPREK MET POLITIEK ANALIST IVO VAN DE WIJDEVEN

'KIJK NAAR HET TOTAALPERSPECTIEF'

Met zijn boek *De rafelranden van Europa* neemt historicus en politiek analist Ivo van de Wijdeven de lezer mee naar het verleden en leidt hem naar het heden. Om de gebeurtenissen van vandaag te begrijpen, kan de burger niet om de historische context heen. Van de Wijdeven waarschuwt dat het totaalperspectief nu vaak verloren gaat.

IVO PERTIJS

Als je als politiek analist op het Ministerie van Algemene Zaken werkt, dan kun je steevast rekenen op nieuwsgierige vragen over de premier, zijn beleid of hoe het er op dit departement aan toegaat. Daar zal Ivo van de Wijdeven geen uitspraken over doen, spreken we vooraf af, en alles wat hij in het interview vertelt doet hij op persoonlijke titel. Wel legt hij de taak van de politiek analist op het Ministerie van Algemene Zaken uit. Veruit de meeste analisten aldaar studeerden Geschiedenis, Internationale betrekkingen of Politicologie en gebruiken hun vaardigheden voor de analyses die ze voor de premier maken. 'Als je naar het huidige medialandschap kijkt, en daar zijn we als politiek analisten vooral mee bezig, dan zie je dat dit een bol wol is, een kluit van meningen en feitjes. De één roept hier wat en de ander daar. Wat wij doen is uit die kluit een draad trekken om het verhaal duidelijk te krijgen. Daarmee kunnen de minister-president en de ambtelijke top vervolgens verder mee aan het werk', vertelt Van de Wijdeven. In september 2014 inspireerde toenmalig minister Frans Timmermans hem door in de HJ Schoo-lezing te wijzen op de ring van instabiliteit rond Europa. In het boek van Van de Wijdeven komen naast het Oost-Europa ook het Midden-Oosten en Noord-Afrika ruimschoots aan bod.

Heeft de Nederlander voldoende historisch besef als het om Europa gaat?

'In Nederland kom je dan al heel snel bij de Tweede Wereldoorlog terecht. Die

vormde weliswaar de aanleiding voor de vorming van de Europese Unie, maar de geschiedenis van de Europese Unie gaat veel verder terug. In de late Middeleeuwen kun je nog niet over een Europees ideaal spreken, maar er werd al nagedacht over de vraag of het hele statensysteem niet op de schop kon. De Vrede van Westfalen was de geboorte van het statensysteem zoals we dat nu kennen, met al die grenzen binnen Europa die nu weer in het nieuws zijn. Die zijn daarna steeds dikker op de kaart komen te staan. Naarmate ze meer conflicten opleverden, gingen er meer stemmen op om deze grenzen af te schaffen of een poging daartoe te doen. Tot aan de Tweede Wereldoorlog was dit zonder succes, maar daarna werd een unie gevormd waarbij het ging om het zoeken van samenwerking in plaats van conflict. In Nederland wordt vooral het 'nooit meer oorlog' na de Tweede Wereldoorlog benadrukt als motivatie voor Europese samenwerking, maar ook dat zakt weer weg. Er is minder aandacht voor onze langere voorgeschiedenis, zeker in het bredere perspectief.'

Landen als Turkije en Rusland hebben kassuccessen, zoals Fetih 1453 en 1612, waarin historische gebeurtenissen of perioden centraal staan. Dit kennen we in Nederland niet.

'We hebben *Michiel de Ruyter* gehad, over onze eigen Gouden Eeuw, maar dat is vooral Nederland tegen de rest van de wereld en niet zozeer Nederland in de bredere historische Europese context. Het wordt overigens wel meer als je kijkt naar programma's als *Andere Tijden* of de

Geschiedenisquiz en het toenemende aantal abonnees van bladen zoals *Historisch Nieuwsblad* of *Geschiedenis Magazine*. Toch blijft het achter op de patriotistisch ingegeven omgang met het verleden zoals je dat in Rusland en Turkije hebt.'

Zouden mensen gebeurtenissen beter begrijpen als ze meer historisch besef hadden?

'Ja, ik denk het wel. Dat is de reden geweest dat ik mijn boek heb geschreven. Het is een poging om Nederlanders dat besef mee te geven. Als je kijkt naar een land als Polen, dat volop in het nieuws is, met het opkomend nationalisme en de omstreden mediawetgeving, dan wordt benadrukt dat dit tegen de Europese regels is. Landen die tot de Europese Unie zijn toegetreden moesten allemaal voldoen aan de zogeheten Kopenhagen-criteria, waaronder het invoeren van een democratische rechtsstaat en nu, zo zeggen critici, breekt Polen dat weer allemaal af. Dan kun je simpelweg stellen dat dit verkeerd is. Als je echter naar de langere voorgeschiedenis kijkt, dan is dat nationalisme veel begrijpelijker. Pruisen, Rusland en Oostenrijk-Hongarije deelden ooit gedrieën Polen op en veegden het land van de kaart. Na de Eerste Wereldoorlog keerde Polen terug onder leiding van vader des vaderlands Józef Piłsudski. Vervolgens veegden Rusland en Duitsland het land tijdens de Tweede Wereldoorlog weer van de kaart, terwijl de Polen een lange traditie hebben die uit de tijd van het Pools-Litouwse Gemeenebest (1569-1795) stamt. De Polen hebben rond 1600, in de Tijd der Troebel-

Heden en verleden ontmoeten elkaar in Kiev (foto: Ivo Pertijs)

en, zelfs nog bij Moskou op de stoep gestaan. Als je die hele voorgeschiedenis meeneemt, dan moet je niet goedpraten wat ze nu aan wetgeving invoeren, maar kun je het wel in perspectief plaatsen: de angst dat ze nu misschien weer hun vrijheid aan de Europese Unie kwijt zouden kunnen raken.'

Terwijl Europa aan de vorming van een eenheid werkt, lijkt in het Midden-Oosten een eenheid vrijwel onmogelijk. Wat kan daaruit worden afgeleid?

'Het Midden-Oosten hoeft niet gedoemd te zijn een lappendeken te blijven. Het Ottomaanse Rijk lukte het, ondanks de etnische en religieuze diversiteit in de regio, toch een eenheid te vormen. Dat was een vrij gedecentraliseerd gebeuren. Natuurlijk was er de sultan in Istanbul, maar die steunde vooral op de gouverneurs in de regio's. Het Midden-Oosten is niet tot eeuwige verdeeldheid gedoemd, alleen moet je er dan iets bovenop leggen, zoals wij dat met de Europese Unie hebben gedaan. De Britse historicus Alan Taylor zei ooit dat voorspellen vooral moeilijk is als het om de toekomst gaat. Langetermijnvoorspellingen blijven lastig, maar ik acht het niet uitgesloten dat in het Midden-Oosten religieuze twisten zoals we die in Europa hebben gehad worden overwonnen. Ik zie het nu nog niet gebeuren, zeker niet op de korte termijn. Het is wel mooi om te filosoferen. Een les die zou kunnen worden getrokken is dat het wel erg knap is dat het Europa wel is gelukt. Het zou jammer zijn als dit door de schurende randen aan de Europese buitengrenzen misloopt.'

De aandacht voor bepaalde landen, zoals Libië, verslapt. Is dat zorgelijk?

'In 2011 heeft de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie meegeholpen om in Libië Muammar Gadaffi uit het zadel te helpen. Daarna was het 'succes en ga nu gezellig een democratische regering vormen'. Dat land is een mini-Syrië met twee regeringen aan het worden. IS heeft er voet aan de grond gekregen - opmerkelijk genoeg precies daar waar ooit de machtsbasis van Gadaffi was, in Sirte. Dan zie je de analogie met Irak waar een deel van de IS-strijders oud-generaal van Saddam Hoessein is geweest. Libië is een ondergeschoven kindje. Dat is op zich opmerkelijk, vooral gelet op de langere termijngeschiedenis. Europa is heel actief geweest in Libië. Rond 1900 was er de *Scramble for Africa*. We hebben daar eigenlijk de hele kaart verdeeld met allerlei lijnen, waarbij sommige met een liniaal zijn getrokken. Toen zijn we aan allerlei oude religieuze en stammengrenzen voorbijgegaan. Na de dekolonisatie lieten we Afrika een beetje aan zijn lot over. Dat wreekt zich nu. Meer aandacht voor Afrika zou niet verkeerd zijn. We zijn als Nederland actief in Mali. Strijders met wapens zijn uit Libië naar het noorden van Mali getrokken om daar een eigen staat op te richten. Die is nu weer ter ziele gegaan, maar het is nog steeds een onrustig gebied. Ook dat conflict gaat weer veel verder terug. De Sahara kende ooit een belangrijke handelsstroom, de Trans-Sahara-handel, met goud dat van ten zuiden van de Sahara naar havensteden in Libië en Marokko werd gevoerd. Die handel heeft aan belang verloren nadat wij vanuit Europa met schepen erom-

heen voeren en het goud zelf gingen ophalen. De machtige clans die toen in de Sahara zaten, zitten er nu nog steeds. Het is een onrustig gebied gebleven. Gezien de geschiedenis is dat geen verrassing.'

Docenten moedigen leerlingen aan het nieuws te volgen. Welke tips zou u deze leerlingen willen geven?

'Kijk eens naar het totaalperspectief. Dat gaat nu grotendeels verloren. Je komt dit wel tegen in de bijlagen van kwaliteitskranten zoals *NRC* en *de Volkskrant*. Internationaal kom je voor degelijke achtergrondartikelen al snel bij de grotere kranten zoals de *Financial Times* en *The International New York Times*. Zij mogen iets meer ruimte inruimen voor stukken die wat verder gaan, bijvoorbeeld een keer terugkijken op Libië terwijl de rest ergens anders op let. In Nederland heb je ook *De Correspondent*.'

Waar moeten leerlingen nog meer op letten?

'Op uitspraken van regeringsleiders. Regeringsleiders opereren internationaal, maar ze hebben ook een eigen - al dan niet afkalvende - achterban. Als je naar het nieuws kijkt, bijvoorbeeld naar de berichtgeving rond de migratiecrisis, dan moet je in het achterhoofd houden dat een boodschap ook altijd voor binnenlandse consumptie is bedoeld. Dat geldt ook voor akkoorden die politici in Europa moeten bereiken en in eigen land moeten verdedigen. Boodschappen moeten ook thuis worden verkocht.' ♦

De rafelranden van Europa verscheen eerder dit jaar bij uitgeverij *Het Spectrum*.